

Je chov hovädzieho dobytku hrozbou?

V ostatnom čase som zachytil množiace sa správy, že chov hovädzieho dobytku a hlavne chov hovädzieho dobytku na mäso je najväčším producentom skleníkových plynov v galaxii, a možno aj na svete.

môj názor

Hovädzie mäso sa stalo univerzálnym nepriateľom klímy. Červené, karcinogénne, ekologicky zatažujúce hovädzie mäso. Prestanem ho jesť! To je najjednoduchšia odpoveď bežného konzumenta na podobné správy. Ale, je to pravdivá kampaň? Je naozaj hovädzie mäso takým ekologickým problémom?

Zodpovedný človek si uvedomí, že z dôvodu prebiehajúcej klimatickej zmeny je potrebné znížiť produkciu skleníkových plynov, (oxid uhličitý, čpavok, metán CH₄ a vodná para), niečo zmeniť. Áno, kravy dýchajú – čím produkujú oxid uhličitý, kravy grgajú – čím produkujú metán, kravy vyľučujú – čím produkujú čpavok. To je pravda. (60 miliónov bizónov je nahradených 90 miliónmi kráv v USA – to je len myšlienka na zamyslenie) Ale kravy produkujú potraviny, ktoré potrebujeme pre výživu ľudí.

Hovädzie mäso ako potravina

Odporúčaná ročná spotreba mäsa je podľa Svetovej zdravotníckej organizácie 57 až 60 kg v zložení: bravčové 22 kg, hovädzie 17 kg, hydina 15 kg a ryby – 15 kg. U nás bola v roku 2018 priemerná spotreba mäsa na obyvateľa 64,5 kg v zložení: bravčové 35,8, hydinové 22,1, hovädzie 5,3, ryby 5,5 zverina 0,9, baranina a kôň 0,2 a ostatné druhy 0,2 kg. Môžete si všimnúť, že Slovenská republika asi len o 7 – 8 % prevyšuje odporúčanú ročnú spotrebu. Skladbou spotreby zaoštváme práve v spotrebe hovädzieho mäsa. Mäso je zdrojom bielkovín, pričom ide o kvalitnú bielkovinu, na 100 % podobnú tej bielkovine, ktorú naše telo v množstve asi 2 g na 1 kg našej hmotnosti denne potrebuje. Ak sú tieto bielkoviny rastlinné, treba ich viac, lebo aminokyselínové zloženie rastlinných proteínov je menej podobné našim. Nutné je pripomenúť, že hovädzie mäso je zdrojom železa, ktoré sa našim telom najlepšie vstrebáva. Áno, aj potraviny rastlinného pôvodu obsahujú železo, ale je v nich viazané vo väzbách, z ktorých ho naše telo nevie úplne využiť. To platí aj o iných makro či mikro prvkoch. Konzumácia mäsa ako takej, a aj hovädzieho, je v našich podmienkach akosi prirodzená.

Neviem si predstaviť, že by sme nasýtili obyvateľov

Ak lúky a pasienky nebudú udržiavať prežúvavce, zaniknú, zarastú trnami a chrastím a s nimi zarastie kultúrny ráz našej krajiny.

FOTO – AUTOR

SR lez z rastlinnej produkcie. Máme 2,4 milióna hektárov poľnohospodárskej pôdy, z ktorých je 850-tisíc hektárov trvalých trávnych porastov. Trvalé trávne porasty – lúky a pasienky – sa vyskytujú hlavne v horských a podhorských oblastiach. Tieto oblasti sú charakteristické zlou kvalitou pôdy, kyslou pôdnou reakciou, vysokou nadmorskou výškou a svahovitostou. Lúky a pasienky teda produkujú trávu a byliny, ktoré vedľa zúžitkovat len bylinožravce ako kone, ovce, kozy a kravy. 850 000 hektárov lúk a pasienkov. Nedá sa na nich orať a siať. Čo s nimi? Ako ich využiť? Ako využiť približne 2 milióny ton zelenej biomasy, ktorá sa na týchto holiach, lúkach a pasienkoch každý rok urodí? Ak nebudú tieto plochy udržiavať prežúvavce, zaniknú, zarastú trnami a chrastím a s nimi zarastie kultúrny ráz našej krajiny. Budú tam chodiť turisti? Budú sa tam vyskytovať, udržia sa vzácne biotopy?

Bylinožravce ako konkurent ľudstva

Ak teda hovoríme o produkcii hovädziny ako o ekologickom probléme, treba sa poriadne pozrieť na spôsoby produkcie jednotlivých druhov mäsa a v akom vzťahu sú ku krmivám, ktoré by mohli byť potravinami pre ľudí. Ktoré druhy hospodárskych zvierat sú priamymi konkurentami človeka v potravinovom reťazci? Ošípané, podobne ako aj hydina a z veľkej časti dnes aj králiky, sú kŕmené jadrovým krmivom (čiže aj obilninami a strukovinami). Prežúvavce (hovädzí dobytok, ovce a kozy, ale aj monogastrické kone) sú kŕmené zo 75 – 90 a niekedy až 100 % rastlinami, ktoré vo výžive ľudí nedokážeme využiť (tráva, lucerna, ďatelina, celá rastlina kukurice a slama z obil-

Prežúvavce sú kŕmené niekedy až na 100 % rastlinami, ktoré vo výžive ľudí nedokážeme využiť.

nín). Dobytok, ale i malé prežúvavce a kone pretvárajú bezcennú hmotu na kvalitné bielkoviny a tuky pre výživu ľudí. Navyše, niektoré výskumy potvrdzujú, že produkciu krmovín pre prežúvavce sa môže do pôdy zabudovať toľko ekvivalentov oxidu uhličitého, že na konci rovnice je 0, a teda produkcia hovädzieho mäsa, môže byť uhlíkovo neutrálna.

Mäso ako vedľajší produkt mlieka

Hovädzie mäso je aj vedľajší produkt výroby mlieka – syrov, jogurtov, proteínových nápojov. Na konci produkčného veku sa dojnica musí zabiť a nejakú časť jej tela môžeme vyprodukovať mäsokostnú múčku na kŕmenie rýb (áno, aj ten „ekologický“ losos potrebuje kŕmenie rýb). Z jej tela môžeme vyprodukovať mäsokostnú múčku na kŕmenie rýb (áno, aj ten „ekologický“ losos potrebuje kŕmenie rýb). Z jej tela môžeme vyprodukovať mäsokostnú múčku na kŕmenie rýb (áno, aj ten „ekologický“ losos potrebuje kŕmenie rýb). Z jej tela môžeme vyprodukovať mäsokostnú múčku na kŕmenie rýb (áno, aj ten „ekologický“ losos potrebuje kŕmenie rýb).

jednoducho zomelieme a vyrobíme z neho niekoľko sto porcií hamburgerov na výživu ľudí. Áno, hamburgerov, lebo taká vydojená dojnica nemá mäso vhodné na steaky, alebo na pečenie. Mäso takýchto kráv nie je najkvalitnejšie, je tuhšie, tmavšie, so žltým lojom, vhodné len na dlhodobé varenie či dusenie. Najlepšie ju je však pomlieť do hamburgerov. Aj tak 45 % z mäsa ktorékoľvek kusa dobytka je to mäso menej kvalitnejšie (rebrá, slabina, nožina, krk a aj pliecko), ktoré je vhodné buď na guláš, alebo do výrobkov, fašírok a hamburgerov ako na pečenie či grilovanie. Ale aj tak má to mäso zo starej kravy (aj keď dnes sa dojnica dožije 4 – 5 rokov, a to nie je staré zviera) stále v sebe 23 % vysoko kvalitnej bielkoviny (okrem 75 % vody a 2 % tuku).

Chov zvierat a pôdna úrodnosť

Udržať plnohodnotnú pôdnu úrodnosť sa dá len tak, že živiny odobrané rastlinami z pôdy v podobe produkcie/potravin sa do pôdy musia vrátiť. S týmto sa hádam dá súhlasiť. Ak by sme tak nerobili, pôdu v krátkom čase vyčerpáme. Trochu do toho má čo hovoriť aj zákon o zachovaní hmoty a energie. Živiny sa dajú doplniť priemyselnými hnojivami alebo maštalným hnojom. Priemyselnými hnojivami to ide veľmi jednoducho, relatívne lacno, nie však najlepšie a najekologickejšie. Vždy však musí byť doplnená zložka tzv. organickej hmoty, ktorá sa, logicky, doplní do pôdy organickými hnojivami, lebo z nich sa tvorí humus, ktorý zlepšuje využiteľnosť všetkých živín v pôde, ako aj schopnosť pôdy prijať a udržať vo svojej štruktúre vodu. Organické hnojivá môžu byť rastliny na zelené hnojenie, pozberové zvyšky, rastlinné komposty a maš-

talné hnoje. Kompostov sa javí, že bude čím ďalej viac, ale ak myslíme na komposty z komunálnych kompostární, tie sú menej vhodné na hnojenie rastlín pre produkciu potravín, lebo môžu obsahovať nežiaduce látky ako konzervanty, farbivá a ťažké kovy, ktoré sa v komunálnom biologickom odpade nachádzajú. Maštalné hnoje sú na obnovu kondície pôdy veľmi vhodné a ako odpad zo živočíšnej výroby sa stávajú dobrou surovinou. A pohľad do minulosti hovorí, že na veľkostatkoch magnátskych rodín koncom 19. storočia a agrárnych veľkostatkárov v počiatkoch prvej republiky sa chovalo toľko volov a koní, koľko bolo treba na produkciu hnoja potrebného na vyhnojenie ¼ výmery.

Voda a poľnohospodárstvo

Voda, ktorú využije poľnohospodár na polievanie rastlín a napájanie zvierat zmizne? Ja tvrdím, že nie. Uvedomujem si, že veľkochovy s problematickým manažmentom hnoja, hnojivce sú reálnym problémom. Ale... Toto biologické znečistenie (hnojné a hnilobné mikroorganizmy, či dusičnany a dusitaný) sú akútnou hrozbou pre konzumentov, ale z dlhodobého hľadiska sa ich voda dokáže prirodzene a elegantne zbaviť, ba čo viac, poslušne ako „hnojivo“ a krmivo pre vodné organizmy. Odstraňovanie chemického znečistenia, ropných látok či jedov je oveľa náročnejšie a nákladnejšie. Mám trochu podozrenie, že za nižším zarybním horných tokov našich potokov nie je chemizácia poľnohospodárstva, lebo toľko tej drahej chémie sa už dávno nevyužíva, ale práve sterilizácia potokov. Nedostáva sa do nich dostatočné množstvo živín potrebných na rast mikrobioty potrebnej na odchov plôdika. Možno sa mylím.

Vodu potrebujeme v krajine udržať. Za posledných možno 200 – 250 rokov sme robili opatrenia, aby voda čím skôr z krajiny odtiekla, vysušovali sme mokrade, močiare. Potrebovali sme pôdu, ktorá nám dnes vysychá. Potrebujeme vodu udržať v krajine. Možno by bolo vhodné rozmýšľať o, nazvime to, „melioračnom“ pôsobení pasúcich sa stád na údržbu vegetácie na brehoch potokov nad obcami v hornejších regiónoch. Príčinou záplavových vln bývajú nezriedka nahromadené konáre a zvyšky vegetácie v zúžených miestach potokov. Tie vytvoria prirodzenú hrádzu, ktorá v nejakom momente, obzvlášť pri dlhobojnej výdatnej zrážkovej činnosti, podlahne tlaku naakumulovanej vody a spustí do doliny, na dedinu, záplavovú vlnu, ktorú ani regulované koryto potoka nedokáže zvládnuť. Vyčistené, vypase-

né brehy a regulovaný obrast mladiny pasúcimi sa „kombinovanými stádami“ zníži množstvo biomasy tvoriacej takéto prirodzené hate. Do úvahy by prichádzali stáda pozostávajúce z oviec, kôz, hovädzieho dobytku, ale i husí a kačiek. A na jeseň urobiť poriadnu dedinskú „žúrku“ a prebytok predať. Ale zvieratá sa podľa vodnej direktívy nesmú napájať priamo z povrchovej vody. Pre Boha prečo? Brehy zarastajú, korytá sa stávajú úzkymi, voda rýchlo odtieká. A sme doma....

Záverom

Naši farmári, chovatelia mäsového hovädzieho dobytku, sú z viac ako jednej tretiny ekologickými farmármi. Oni sa naozaj starajú o našu krajinu. My sme pripravení nasýtiť našich ľudí kvalitným a ekologicky dorobeným hovädzím mäsom vyprodukovaným na pasienkoch, kde mimochodom, je produkcia metánu znížená. Hypoteticky... ak by sa hovädzina chovala len v oblastiach s prirodzeným výskytom trvalých trávnych porastov – to jest v SR v podhorských a horských oblastiach, ale i v okolí riek, bola by vyprodukovaná ekologicky, uhlíkovo neutrálna a ešte by aj pôsobila krajínotvorne.

Áno, Amerika sa prejedá, Amerika to preháňa. Tam kde vládne dolár idú všetky argumenty bokom. Aj argumenty upozorňujúce na sebedeštrukciu. My však žijeme v Európe, ekologicky zodpovednej Európe. Všetky opatrenia na znížovanie uhlíkovej stopy v poľnohospodárstve a špeciálne v živočíšnej výrobe stoja peniaze. Zvyšujú nám farmárom náklady. Tieto vyššie náklady však nie sú kompenzované cenou takto šetrne a ekologicky vyprodukovanej potraviny. Lebo cena potravín sa odvíja od svetovej ceny. Ale iní farmári v iných kútoch sveta (USA a MERCOSUR) nemajú tieto „ekologické“ náklady. Ako máme my, špeciálne my slovenskí farmári prežiť, keď tieto náklady nie sú kryté cenou produktu a ani dotáciou?

Spotrebu hovädzieho mäsa na Slovensku by sme potrebovali zvýšiť. Slovenská hovädzina je produkovaná s ohľadom na ochranu a aktívnu tvorbu dobrého životného prostredia, s ohľadom na udržanie kultúrneho rázu krajiny, udržanie vody v krajine, ochranu proti povodňam i znížovanie uhlíkovej stopy a často si to ani nevedomujeme. Hľadajme nepriateľa klímy tam, kde je – napríklad v doprave, najmä v tej leteckej, v prevádzke tepelných elektrární, alebo v obrovských lesných požiaroch a nie v slovenskom hovädzom mäse.

PETER POLÁK
Zväz chovateľov mäsového dobytku